

Rod – trojanski konj?

Teološke napomene uz nedavnu raspravu o rodu na katoličkom području

Gerhard Marschütz*

gerhard.marschuetz@univie.ac.at

UDK 305:282

176:282

147.7:305

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

Primljeno: 28. svibnja 2014.

Prihvaćeno: 4. srpnja 2014.

Već se nekoliko godina u katoličkom području pojačano upozorava na opasnosti rodne ideologije (gender). Ta se prijetnja najprije očituje u crkvenim izjavama koje su djelomično povezane sa žurnalističkim djelovanjem katoličke autorice Gabriele Kuby. Da bi se moglo preispitati opravdanost tog ideološkoga prigovora njezinu se najnoviju knjigu Die globale sexuelle Revolution (Svjetska seksualna revolucija) ovdje podvrgava znanstvenoj analizi s obzirom na metodički pristup. Proizlazi da Kuby pojam gender koristi pojednostavljeno i većinom s iskrivljenim smislom. Na temelju toga zaključivati o prijetnji rodne ideologije, pokazuje se kao posve znanstveno neutemeljeno. Zaključno se u radu na temelju dokumenta Drugoga vatikanskoga sabora donose neke teološke napomene uz raspravu o rodu.

Ključne riječi: *gender, rodna ideologija, Gabriele Kuby, Katolička crkva, Drugi vatikanski koncil.*

* Prof. dr. sc. Gerhard Marschütz, izvanredni je profesor na Katedri teološke etike (moralne teologije) Instituta za sustavnu teologiju na Katoličkom teološkom fakultetu Sveučilišta u Beču, Schenkenstraße 8-10, 1010 Beč. Članak je u izvorniku pripremljen za objavljivanje u: Kerstin SCHLÖGEL – Gunter M. PRÜLLER-JAGENTEUFEL (ur.): *Aus Liebe zu Gott – im Dienst an den Menschen. Spirituelle, pastorale und ökumenische Dimensionen der Moraltheologie. Festschrift für Herbert Schlögel* (StdM N.F. sv. 2), Münster, 2014, 433-456, a ljubaznošću autora i urednika dopušteno je prevođenje na hrv. jezik i objavljivanje u našem časopisu; s njemačkoga prev. Ljiljana Matković-Vlašić.

U austrijskom dnevnom listu *Die Presse* pojavila se 31. ožujka 2014. kolumna pod naslovom »Trojanski konj zvan rod: Pa kakvog je to spola?«¹ Za autoricu Gudulu Walterskirchen riječ je u »službenoj političkoj definiciji gender-mainstreaminga o jednakosti žena i muškaraca i gledištu koje se odnosi na spol kako bi se uklonila diskriminacija«. Iako Walterskirchen tim mišljenjem može »izmamiti mnogo pozitivnoga« i »tome nitko nema što prigovoriti«, ona upozorava da je to tumačenje »površno i naivno«, jer »ideologija gender-mainstreaminga«, koja prodire u praksi,

»nipošto ne znači spolnu ravnopravnost niti spolno specifičan pristup nego spolno rastakanje uopće! Iza toga stoji ideja da nema utvrđenog spola, nego da je on proizvoljan i da se stoga može mijenjati i birati. Spol postoji još samo u glavi i nema nikakvu prirodnu osnovu nego je potpuno 'društveno ustanovljen'. Stoga ima mnoštvo 'društvenih spolova' koji nadomještaju biološki spol. Cilj je 'stvoriti prostore za postojanje različitih oblike spolnosti i njezina življenja'.«

Takav model argumentacije odražava *mutatis mutandis* i katolička rasprava o uporabi roda u okviru gender-mainstreaminga. Ta se uporaba predstavlja kao »trojanski konj«, jer joj je samo na prvi pogled vrlo nedužno stalo do toga da bude politika spolne jednakosti za uklanjanje diskriminacije, ali koja se na drugi pogled, dakle u zbilji, pokazuje kao radikalna napad na biološki ukorijenjen spolni identitet.

Na sljedećim će se stranicama u svezi s time, pomoću novijih objavljenih djela, izložiti najprije katolički otpor prema toj opasnosti. Logika argumentacije, koja se u njima može prepoznati, bit će potom podvrgnuta kritičkoj analizi – posebno s obzirom na knjigu katoličke autorice Gabriele Kuby koja je na tom području vrlo utjecajna. Zaključak čine neke teološke napomene koje imaju za cilj popuštanje napetosti u katolički vođenoj raspravi o rodu.

1. Katolički otpor prema »rodnoj ideologiji«

Već od samog početka, ali najkasnije od Svjetske konferencije o ženama u Pekingu (1995.), pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda, na kojoj je u završni dokument prvi put ušao gender-mainstreaming pa su zato države članice bile obvezane na njegovo usvajanje, pojam rod (*gender*) bio je od strane Katoličke crkve tek nevoljko prihvaćen.² Ovo prihvaćanje uključuje samo takvo shvaćanje gender-mainstreaminga u kojem se rod shvaća kao sinonim za prirodno

¹ Gudula WALTERSKIRCHEN, *Trojanisches Pferd Gender. Welches Geschlecht soll's denn sein?*, (30.03.2014) http://diepresse.com/home/meinung/quergeschrieben/walterskirchen/1584013/Trojanisches-Pferd-Gender_Welches-Geschlecht-solls-denn-sein (22.07.2014).

² Usp. Jadranka Rebeka ANIĆ, *Gender, Politik und die katholische Kirche. Ein Beitrag zum Abbau der alten Geschlechterstereotypen, Concilium*, 48 (2012) 4, 373-382; (opširnije o tome autorica piše u djelu *Kako razumjeti rod? Povijest rasprave i različita razumijevanja u Crkvi*, Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2011, *nap. prev.*).

utemeljen spolni identitet žena i muškaraca pa se time isključuju mnogostrana shvaćanja spola. Zabrinutost, koja proizlazi s katoličkog gledišta, prije svega je u tome da se pojmom rod ne samo ne postavlja važna analitička kategorija za poimanje društveno-kulturnih spolnih veza, nego da se time dualni oblik razlikovanja spolova preobražava u pluralni oblik spolne različitosti pa bi prema tome gender-mainstreaming mogao poslužiti kao strategija za jednakost različitih spolova.

Budući da *gender* kao društveno-kulturna dimenzija spola i kao spolni identitet, za razliku od *sex(a)* kao biološkog spola, dopušta »promišljanje mnogostranih tumačenja spola«,³ dovodi na kraju u feminističkim teorijama od sedamdesetih godina uobičajeno razlikovanje *sex/gender* do toga da spolni identitet – *gender* – nije nametnuta posljedica biološkog spola – *sex* – nego prvenstveno posljedica diskurzivne prakse pa je zato kulturna konstrukcija. Kada Judith Butler razlikovanje između biološkog i društvenog spola drži nepotrebnim, jer smatra da spol proizlazi iz roda, tada se čini ne samo da je navedenim citatom G. Walterskirchen u pravu kad tvrdi da je spol bez prirodnih temelja »samo 'društveno ustanovljen'« – i to višestruko – nego je time dosegnuta i razina na kojoj se takvo shvaćanje treba odbiti kao ideološko.

1.1. Dokumenti crkvenog učiteljstva

U posljednje vrijeme sve žešći crkveni otpor prema »rodnoj ideologiji« izražava se prvi put na početku ovog tisućljeća u dvama dokumentima crkvenog učiteljstva. Dokument *Brak, obitelj i »de facto« bračne zajednice* (2000.), što ga je izdalo Papinsko vijeće za obitelj, vidi u »procesu kulturnog i ljudskog destrukturiranja braka kao institucije« također »učinak stanovite 'rodne ideologije'«,

»prema kojoj seksualni identitet 'roda' (*gender*) nije samo produkt međudjelovanja zajednice i individue, nego je čak neovisan o osobnom seksualnom identitetu. Drugim riječima, u društvu preuzeto razlikovanje spolova u muški i ženski bilo bi isključivo produkt društvenih čimbenika koji nisu ni u kakvoj vezi sa seksualnom dimenzijom osobe. Prema tome, svaki bi seksualni stav, a tako i homoseksualnost, trebalo opravdavati. Društvo bi se moralo mijenjati kako bi u oblikovanju društvenog života dalo mjesta i drugim spolovima, osim muškog i ženskog.«⁴

Pismo biskupima Katoličke crkve o suradnji muškarca i žene u Crkvi i svijetu (2004.), što ga je objavila Kongregacija za nauk vjere, ukazuje na prethodno

³ Judith BUTLER, *Das Unbehagen der Geschlechter*, Frankfurt a. M., 1991, 22. Ovdje ne možemo ulaziti u nejednoznačnost biološkog spola u pogledu interseksualnosti i transseksualnosti, iako ona potpuno argumentirano igra ulogu u rodnim studijima.

⁴ PÄPSTLICHER RAT FÜR DIE FAMILIE, *Ehe, Familie und »faktische Lebensgemeinschaften«*, (26.7.2000), br. 8. [PAPINSKO VIJEĆE ZA OBITELJ], *Brak, obitelj i »de facto« bračne zajednice*.

spomenut dokument i samo s obzirom na nove tendencije u ženskom pitanju posebno govori o rodu. Ovdje je riječ o ujednačavanju spolnih razlika,

»jer se tjelesna različitost, zvana *spol*, svodi na minimum, dok se strogo kulturna dimenzija, zvana *rod*, u najvećoj mjeri ističe i drži primarnom. [...] Ova antropologija, koja je htjela pospješiti perspektive ravnopravnosti i osloboditi ih od svakog biološkog determinizma, nadahnjuje, u zbilji, ideologije koje potiču, primjerice, dovodenje u pitanje obitelji kojoj prirodno pripadaju roditelji, dakle otac i mati, potiču izjednačavanje homoseksualnosti s heteroseksualnošću, kao i nov model polimorfne seksualnosti.«⁵

Proizvoljna terminologija, koja obilježava oba dokumenta u razlikovanju pojmova *sex* i *gender*, ne slaže se doduše s člankom *Gender* koji je napisala Jutta Berggraf u *Leksikonu o obitelji* (2007.), što ga je izdalo Papinsko vijeće za obitelj,⁶ ali je ipak i ovdje općenito riječ o rodnoj ideologiji:

»Prema rodnoj ideologiji razlike između muškarca i žene – bez obzira na očigledne biološke činjenice – ne odnose se na 'zadanu' prirodu nego su samo proizvodi kulture 'doneseni' prema ulogama i stereotipima koje svako društvo dodjeljuje dotičnom rodu ('društveno konstruirane uloge'). [...] I kao što se rodni identitet može uvijek iznova prilagođavati novim i drukčijim uvjetima, tako je svaki pojedinac slobodan izabrati rod (dakle *gendertyp*) kako mu se već sviđa prema situaciji i životnoj fazi.«⁷

Pojam rod mogao bi biti prihvaćen samo

»ako su njime opisana kulturna obilježja muškarca i žene te njihovo funkcioniranje u društvenom kontekstu, ali ne bi se smjelo osporavati da postoji biološki utemeljena spolna razlika. Mnoge od ovih funkcija muškarca i žene, naime, ne mogu se proizvoljno konstruirati, jer su biološki ukorijenjene.«⁸

1.2. Najnovija stajališta

Slobodan izbor spolnog identiteta, koji se ovdje predbacuje rodnoj ideologiji, ušao je i u najnoviju raspravu o rodu koja se snažno razvila krajem 2013. godine. Churski je biskup Vitus Huonder svoj govor u povodu Dana ljudskih prava (10. prosinca 2013.) posvetio velikoj laži rodne teorije.⁹ On piše o »ide-

⁵ KONGREGATION FÜR DIE GLAUBENSLEHRE, *Schreiben an die Bischöfe der katholischen Kirche über die Zusammenarbeit von Mann und Frau in der Kirche und in der Welt*, (31.5.2004.) (VAS 166), br. 2. [KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, Pismo biskupima Katoličke crkve o suradnji muškarca i žene u Crkvi i svijetu].

⁶ Puni naziv: *Leksikon. Dvoznačni i raspravljani pojmovi o obitelji, životu i etičkim pitanjima*; tal. izd. 2003., njem. izdanje 2007. (*nap. prev.*).

⁷ Jutta BURGGRAF, *Gender (Geschlecht)*, u: PÄPSTLICHER RAT FÜR DIE FAMILIE (ur.), *Lexikon Familie*, Paderborn, 2007, 289-296, 289.

⁸ *Isto*, 295. Zanimljivo je da je, prema Burggraf, društveni spol »pripisan čovjeku kod rođenja«, a »rodna ideologija pogoduje fiksiranju na samoga sebe i vlastite potrebe«.

⁹ Usp. Vitus HUONDER, *Gender – die tiefe Unwahrheit einer Theorie*, (10.12.2013), www.bi-

ologiji genderizma« prema kojoj »svaki čovjek može slobodno birati svoj spol i svoju seksualnu orijentaciju, hoće li biti muškarac ili žena, hoće li živjeti heteroseksualno, homoseksualno, biseksualno ili transseksualno«. Crkva mora ovu ideologiju odbaciti, jer ona osporava prirodnu zadanost muškarca i žene, utemeljenu u poretku stvaranja, pa tako uzrokuje razaranje braka i obitelji. Biskup Huonder pritom citira papu Benedikta XVI. koji je već 21. prosinca 2012. u nagovoru prigodom božićnoga prijema za kardinalski kolegij, članove rimske kurije i papinsku obitelj tematizirao »veliku laž« rodne teorije.¹⁰ Ona u sebi nosi »antropološku revoluciju«, jer prema njoj čovjek taji svoju prirodu »i odlučuje se za to da mu ona nije zadana, nego da je on sam određuje«. Osporava se dualizam muškarca i žene koji je izražen kao zadanost u opisu stvaranja, jer

»više ne vrijedi ono što stoji u opisu stvaranja: 'Muško i žensko on ih stvori' (Post 1, 27). Ne, sada ne vrijedi da ih je on stvorio kao muškarca i ženu; društvo je to dosad činilo, a sada o tome odlučujemo mi sami. Muškarce i žene kao zbilje stvaranja, kao čovjekove prirode, toga više nema. [...] Osporavaju se muškarac i žena u svojem stvaralačkom pravu kao međusobno nadopunjujući oblici čovještva. Ali ako nema dualizma muškarca i žene, koji dolazi od stvaranja, tada nema više ni obitelji kao zbilje dane stvaranjem.«

Nadalje u prosincu 2013., kao obranu od ove velike laži, najprije slovačka,¹¹ a zatim poljska¹² biskupska konferencija objavile su pastirsko pismo, u kojem protiv rodne ideologije argumentiraju u skladu s mišljenjem pape Benedikta XVI. Ova »sodomska ideologija«, tako stoji u slovačkom pastirskom pismu koje se raširilo i u mađarskom prijevodu, govori o »jednakosti spolova« i pod time razumijeva »da nitko od nas po prirodi ne postoji kao muškarac i žena«. Ona tako razara »identitet muškarca kao muškarca, žene kao žene i obitelji kao obitelji«. Preko seksualnih prosvjetiteljskih programa prodire već i u školski i predškolski odgojni sustav i tako stvara »kulturu smrti«. Prema poljskim biskupima, ova ideologija pospješuje načela »koja su potpuno u proturječju s integrativnim shvaćanjem ljudske prirode«, kako to nalaže Katolička crkva. Takva načela prema kojima »ljudi mogu slobodno odrediti hoće li biti muškarci

stum-chur.ch/startseite/gender-die-tiefe-unwahrheit-einer-theorie-wort-des-bischofs-zum-tag-der-menschenrechte-vom-10-dezember-2013-2/ (22.07.2014).

¹⁰ Usp. www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2012/december/documents/hf_benxvi_spe_20121221_auguri-curia_ge.html (22.07.2014).

¹¹ Usp. BISKUPI SLOVENSKA, *Pastirsky list Konferencie biskupov Slovenska na prvú nedelu adventnú 2013* (Pastirsko pismo Biskupske konferencije Slovačke za prvu nedjelju došašća 2013.); www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/pastierske-listy-konferencie-biskupovslope/nska/c/pastirsky-list-na-prvu-adventnu-nedelu-2013 (22.07.2014).

¹² Usp. PASTERZE KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO W POLSCE, *List pasterski na Niedzielę Świętej Rodziny 2013 roku* (Pastirsko pismo Biskupske konferencije Poljske za nedjelju Sv. obitelji 2013.); (29.12.2013), http://episkopat.pl/dokumenty/5545.1,List_pasterski_na_Niedziele_Swietej_Rodziny_2013_roku.html, http://episkopat.pl/dokumenty/listy_pasterskie/5584.1,Pastoral_letter_of_the_Bishops_Conference_of_Poland_to_be_used_on_the_Sunday_of_the_Holy_Family_2013.html (22.07.2014).

ili žene te odabрати svoju seksualnu orijentaciju« vode »neizbježno razaranju obitelji«. Zato je više no ikada nužno »širiti istinu o braku i obitelji« koja je utemeljena na kršćanskom poretku stvaranja.

Već 14. studenoga 2013. objavili su i portugalski biskupi pastirsko pismo o rodnoj ideologiji (*A propósito da ideologia do género*) koju se već u uvodu shvaća kao »antropološku revoluciju« koja stoji »u direktnom proturječju s biblijskim i kršćanskim gledištem o čovjeku i čovjekovoj seksualnosti«. ¹³ Iako ovo pismo istančanije argumentira nego prije spomenuta dva pisma, ono na isti način govori o tome da se spol shvaća samo »kao društvena konstrukcija« koja može biti »dekonstruirana i rekonstruirana« pa tako može omogućavati »slobodan izbor spola«. Zato, na temelju nevažnosti biološke spolne razlike za spolni identitet, dolazi do izjednačavanja heteroseksualne bračne zajednice s homoseksualnom kao i do više vrsta obitelji.

1.3. Gabriele Kuby

Ovaj, u malo tjedana višestruko iznesen, otpor prema rodnoj ideologiji mogao bi se mjerodavno razmotriti na primjeru autorice Gabriele Kuby koja pripada fundamentalističkom katoličkom krugu. ¹⁴ Već u svojoj knjizi *Die Gender Revolution* koja je izašla 2006., Kuby je jasno izjavila da je Katolička crkva »zakleti neprijatelj rodni revolucionara i svih njihovih vođa, njihovih saveznika i korisnika«. ¹⁵ To potkrepljuje i u svojoj najnovijoj knjizi *Die globale sexuelle Revolution*, ¹⁶ koja je odmah u godini objavljivanja 2012. bila poslana biskupima i političarima na više od tisuću adresa. Takav oblik predstavljanja knjige – Jürgen Habermas bi zasigurno govorio o strateškom postupku ¹⁷ – omogućuje neposrednu prisutnost na tržištu, dakako uz pretpostavku da se ima potrebna financijska sredstva. Osobno je autorica svoju knjigu uručila papi Benediktu XVI., u okviru opće audijencije 31. listopada 2012., a on se, prema navodu s nje-

¹³ Usp. CONFERÊNCIA EPISCOPAL PORTUGUESA, *Carta Pastoral da Conferência Episcopal Portuguesa*, (Pastirsko pismo Biskupske konferencije Portugala), (14.11.2013) <http://www.agencia.ecclesia.pt/noticias/documentos/a-proposito-da-ideologia-do-genero/> (22.07.2014).

¹⁴ Gabriele Kuby studirala je sociologiju, 1997. je prešla na rimokatoličku vjeru i otada se zalaže – prema Wikipediji – »za konzervativna i kršćansko-fundamentalistička društveno politička stajališta« (http://de.wikipedia.org/wiki/Gabriele_Kuby). Poblži podaci o njezinoj osobi mogu se uzeti s njezine internetske stranice: www.gabriele-kuby.de/.

¹⁵ Gabriele KUBY, *Die Gender Revolution. Relativismus in Aktion*, Kißlegg, 2006, 68; hrv. izdanje: *Nova ideologija seksualnosti. Izazovi i opasnosti gender revolucije*, prev. Ivan Ivanda, Split, Verbum, 2010. (*nap. prev.*).

¹⁶ Usp. Gabriele KUBY, *Die globale sexuelle Revolution. Zerstörung der Freiheit im Namen der Freiheit*, Kißlegg, 2012; hrv. izd.: *Svjetska seksualna revolucija. Uništenje slobode u ime slobode*, prev. Jasna Dvojković, Ivana Rafaela Konjevod, Tamara Peteh, Split, Verbum, 2013. (*nap. prev.*).

¹⁷ Strateški postupak za Habermasa je oblik svrhovito racionalnog postupka na društvenom području koji ima za cilj uzrokovati određene posljedice kod drugih, kod društvenih skupina ili u društvu.

zine internetske stranice, zahvalio riječima: »Hvala Bogu da govorite i pišete.«¹⁸ U međuvremenu knjiga se već pojavila na poljskom, slovačkom, češkom, mađarskom i hrvatskom jeziku. Slovački i poljski biskupi pozvali su 2013. Kuby da drži predavanja o svojoj knjizi, što je očigledno dodatno motiviralo njihovu odluku za navedena pastirska pisma. Prije svega u crkvama postkomunističkih europskih zemalja knjige G. Kuby vrijede kao upravo katolički odgovor na današnje izazove u području bračnog, obiteljskog i seksualnog morala, posebno u pogledu rodne ideologije o kojoj je Kuby 2014. godine, na temelju svoje najnovije knjige, objavila i sažetu informaciju u obliku brošure na 32 stranice.¹⁹

U svojoj najnovijoj knjizi *Die globale sexuelle Revolution*, jedinoj na koju ćemo se ovdje osvrnuti, Kuby vidi kulturnu revoluciju na djelu koja je postala prepoznatljiva najkasnije sa seksualnom revolucijom u šezdesetim godinama, a nastavljena u radikalnom feminizmu i dovršena rodnom teorijom. Time je »srušeno mjerilo koje je na području seksualnosti bilo stoljećima obvezno, a i treba biti srušeno tamo gdje se to još nije dogodilo.«²⁰ Tako je tijekom malo desetljeća, u ime subjektivistički apsolutizirane slobode, uslijedilo dereguliranje seksualnosti koja više ne sadrži samo »izručenje pojedinca zahtjevima seksualnog nagona, oslobođena od svih moralnih normi«²¹ nego, slijedeći rodnou teoriju, »poriče da čovjek postoji kao muškarac i žena, da taj polaritet obilježava njegov identitet i da je uvjet opstanka ljudskog roda.«²²

Konačno ta teorija proglašava – Kuby stalno govori o »rodnoj ideologiji« – »slobodan izbor spola.«²³ Ova se ideologija javlja kao »novi meki totalitarizam«,²⁴ »pod plaštem slobode, tolerancije, ravnopravnosti, jednakosti, antidiskriminacije i raznolikosti – kao ideoloških rekvizita koji se pri poblizem promatranju pokazuju kao amputirani i pervertirani pojmovi.«²⁵ Ona se već etablirala kao »Top-Down revolucija« (revolucija odozgo prema dolje, *nap. prev.*),²⁶ budući da od UN-ove Svjetske konferencije o ženama u Pekingu, i Ujedinjeni narodi kao i Europska unija potpuno prihvaćaju rodni smjer. Zato već dugo nije više riječ samo o buntovnim studentima ili pojedinim rodnim teoretičarkama, nego o »agendi kulturne revolucije moćnih elita na ovoj Zemlji«²⁷ koje se u ime gender-mainstreaminga bore za

»dekonstrukciju bipolarne spolnosti, za promjenu društvenih normi i stavova stanovništva, posebno mladeži, za potpuno pravno izjednačavanje homoseksu-

¹⁸ Usp. www.gabriele-kuby.de/buecher/die-globale-sexuelle-revolution (22.07.2014).

¹⁹ Usp. Gabriele KUBY, *Gender. Eine neue Ideologie zerstört die Familie*, Kißlegg, 2014.

²⁰ Kuby, *Die globale sexuelle Revolution...*, 17.

²¹ *Isto*, 25.

²² *Isto*.

²³ *Isto*, 59.

²⁴ *Isto*, 27.

²⁵ *Isto*, 28-29.

²⁶ *Isto*, 87.

²⁷ *Isto*, 22.

alnih partnerstava s brakom sve do društvenog progona i zakonske diskriminacije.«²⁸

Otpor prema dereguliranju seksualnosti ionako dolazi samo od Katoličke crkve, premda i u njoj »bjesni bitka za poništavanjem moralnih normi« i »na njemačkom jezičnom području biskupi više ne zastupaju crkveno stajalište ofenzivno i beskompromisno.«²⁹ Prema tome, »Crkva je na Zapadu izvanredno oslabljena, ali se Papin glas može čuti diljem svijeta.«³⁰ Budući da Papa u dokumentima crkvenog učiteljstva dosljedno svjedoči istinu o braku, obitelji i čovjekovoj spolnosti, »protiv njega bjesni kulturni rat.«³¹ Takvi kulturni ratnički tonovi ubrzo imaju odjeka kod onih koji se uslijed različitih lomova na području braka, obitelji i seksualnosti, kao i zbog rasprava o rodu, osjećaju duboko uznemireni pa u katoličkom učenju traže jednoznačno usmjerenje. To objašnjava i pozitivan prihvata djela Gabriele Kuby u postkomunističkim europskim zemljama. Pa ipak, tamo se padom željezne zavjese Crkva u razmjerno kratko vrijeme suočila s golemom težinom pluralizma moderne (što je dotad dugo bilo rezervirano za Zapadnu Europu) u što su sve više uvučeni i vjernici, zbog čega ih Crkva više nema tako jednodušno uza se kao prije u zajedničkom otporu protiv komunističke vlasti. Trebaju li se ovdje katolički interesi iznova urotnički povezati i mobilizirati protiv rodne ideologije?

2. Analiza logike argumentiranja

U ovom će se članku samo obraditi pitanje koliko je sa znanstvenoga gledišta opravdan katolički otpor prema »rodnoj ideologiji«. To će prije svega biti učinjeno na knjizi *Die globale sexuelle Revolution*, jer je logika argumentiranja koja se u njoj pokazuje jednako prisutna i u prethodno citiranim drugim tekstovima, iako manje opsežno pa se zato na knjizi može bolje pokazati. Doduše prvenstveno će se analizirati metodički pristup, ali to, ako ureba, uključuje i sadržajne aspekte. Imajući u vidu takav cilj, neće se ulaziti u poblizu raspravu o rodnim studijima kao takvima, zbog čega ih se kasnije ne kani paušalno braniti. U okviru gender-mainstreaminga neće se ulaziti ni u razne postavke ni konkretiziranja koja bi djelomično valjalo posve kritički promisliti. Za to bi bila prijeko potrebna obuhvatnija rasprava koja bi nadišla okvire ovog članka.

Prije svega upadljiv je s katoličke strane općenit govor o »rodnoj ideologiji«. Je li na mjestu taj energičan prigovor? Ili je možda pojam rod načinjen samo kao prijeteća figura od kartona da bi se postigla jednodušnost svijesti o nužnom otporu? Pa ipak, nema »te« rodne teorije, nego ima mnoštvo rodnih studija koji

²⁸ Isto.

²⁹ Isto, 284.

³⁰ Isto, 398.

³¹ Isto.

predmet svog proučavanja istražuju najčešće interdisciplinarno i transdisciplinarno, a ne kao samostalnu disciplinu pa su zato vezani uz različite znanstveno-teoretske formate.

Pa ipak, prigovori se usmjeravaju protiv »te« rodne »ideologije«. Oni su s jedne strane usmjereni na idejne temelje, dakle na to da se spolni identitet može shvaćati samo kao društvena konstrukcija pa se prema tome može različito tumačiti i slobodno oblikovati. S druge strane, usmjereni su na posljedice koje iz toga proizlaze, dakle posebno na raspadanje biološki utemeljenog dualnog spolnog identiteta, koje prijeti uništenjem tradicionalne obitelji, jer se dokidaju razlike između spolova i transformiraju u izjednačavanje s raznim oblicima spolnosti i njezina življenja. S gledišta katoličkog učiteljstva ovi su prigovori teški jer se odnose na temeljne sadržaje tradicionalnog shvaćanja braka, obitelji i seksualnosti. No, pitanje je imaju li oni istu težinu i sa znanstvenoga gledišta? Postoje li možda važna razlikovanja, koja su malo ili nimalo uvažavana u ideološkom prigovoru, pa zato ostavljaju dojam da je riječ o prijeporu nepremostivih stajališta?

Salzburški pomoćni biskup i moralist dr. Andreas Laun proglasio je knjigu G. Kuby »knjigom stoljeća«³² i to zato što se ona s više od 400 pozivnih bilježaka doima kao ozbiljno istraživačko djelo koje brani katolički bračni, obiteljski i seksualni moral. Tekst dr. Stefana Meetschena na ovitku knjige također svjedoči: »To je remek-djelo! Sadržajno, jezično, znanstveno.« Čak ako Kuby svoju knjigu (vjerojatno) ne drži u užem smislu znanstvenim djelom, nju bi se kao popularno-znanstvenu stručnu knjigu žurnalističkoga žanra trebalo podvrći temeljitom i odmjerenom istraživanju izvora koji stoje na raspolaganju. No, objašnjenja Gabriele Kuby ne odgovaraju ni znanstvenim ni žurnalističkim normama.

2.1. Nedostatno objašnjenje pojmova

Prvo, to se vidi po tome što posvuda nedostaju precizna objašnjenja pojmova. Doduše pojmovi kao što su sloboda, tolerancija, pravednost, jednakost, diskriminacija i mnogi drugi u današnjoj uhodanoj uporabi prokazuju se kao »amputirani i pervertirani pojmovi«,³³ odnosno kao »ideologizirani ključni pojmovi«.³⁴ Ali kako bi ih trebalo ispravno razumjeti, malo je gdje primjereno protumačeno i većinom se objašnjava iz autoričina katoličkog sustava mišljenja i to kao pojmovno suprotstavljanje, a ne kao rasprava u kojoj se argumentirano objašnjava. Uz to je upitna nedovoljno razlučena uporaba roda kao teoretskog koncepta i gender-mainstreaminga kao političke strategije za izjednačavanje spolova. Onkraj svih varijacija, koje postoje na objema razinama kao i između

³² Usp. www.gabriele-kuby.de/buecher/die-globale-sexuelle-revolution/#c365 (22.07.2014).

³³ Kuby, *Die globale sexuelle Revolution...*, 29.

³⁴ *Isto*, 178.

njih, Kuby kritizira rodni konstrukt kao ideološki razmjerno jednoličan koji na isti način obuhvaća rod i gender-mainstreaming.³⁵ Što se pod pojmom ideologije točnije misli, može se također zaključiti samo neodređeno i otprilike ovako: »Sustav neistinitih, korumpiranih riječi zovemo ideologijom.«³⁶ Ideologija je nadalje »sustav mišljenja koji služi interesima manjine.«³⁷ U svezi s time jasno je samo to da »ideologija seksualne revolucije našeg vremena pogađa ono najnutarnije u kršćanskoj vjeri«,³⁸ čime razara njezin antropološki temelj i zato je se mora suzbijati. Na takav način nerazjašnjen pojam ideologije čini se da, iz konteksta cijele knjige, treba poslužiti kao relativno neodređeno, ali obuhvatan ograđivanje od stajališta koje se shvaća kao protivljenje važnim sadržajima vlastitog stajališta, a ono se drži neideološkim. Takav nejasan pojam ideologije treba »rodne studije pokazati kao nevrjedne da se o njima promišlja i da se o njihovu sadržaju prištedi svaka rasprava s politički nepoželjnim.«³⁹ Kritika ideologije u smislu razjašnjenja, koja bi imala za cilj takvu sadržajno argumentiranu raspravu, ovdje nije predviđena.

2.2. *Genetički krivi zaključak*

Drugo, to vodi do toga da se ne ispunjava znanstveni, a ni žurnalistički zahtjev da postupanje s izvorima bude što je moguće nepristranije, tj. objektivnije. U predgovoru knjige G. Kuby spominje »dobronamjernost prema svakom čovjeku, makar ne dijelim njegova uvjerenja kao ni on moja«,⁴⁰ ali to se u nje, barem na razini argumenata, slabo vidi. Kuby uvijek iznova podliježe onome što je Bruno Schüller nazvao »genetičkim krivim zaključkom«.⁴¹ Riječ je o tome da se po genezi nekog argumenta (ili teorije) neposredno zaključuje o sadržaju njegove vrijednosti i istinitosti kao da je ta geneza zapravo kriterij vrijednosti i istinitosti, a ne dokazi izneseni argumentom (ili teorijom). Tako Kuby upadljivo često spominje da je ovaj autor *gay*, a ona autorica lezbijka ili feministkinja – i čini se da iz toga mora implicitno proizlaziti da su njihova idejna polazišta

³⁵ Ovdje ćemo kao primjer navesti dva citata: »Nikada nije bilo takve ideologije koja je htjela razoriti spolni identitet muškarca i žene kao i svako etičko normiranje seksualnog ponašanja. Ta se ideologija zove *gender-mainstreaming*« (isto, 25). »U dvadeset godina *gender* je postao vladajuća ideologija« (isto, 86).

³⁶ Isto, 175.

³⁷ Isto.

³⁸ Isto, 275.

³⁹ Sebastian SCHELLE, Gender-Ideologie? Welche Fragen der Ideologie-Vorwurf aufwirft und warum gerade die Gender Studies einiges zu den Antworten beitragen?, u: Regina FREY, Marc GÄRTNER, Manfred KÖHNEN, Sebastian SCHEELE (ur.), *Gender, Wissenschaftlichkeit und Ideologie. Argumente im Streit um Geschlechterverhältnisse* (Schriften des Gunda-Werner-Instituts, sv. 9), Berlin, Heinrich-Böll-Stiftung, 2013, 28-38, 29; www.gwiboell.de/sites/default/files/endschriftenreihegwi_band9_genderwissenschaftlichkeitideologie.pdf (22.07.2014).

⁴⁰ Kuby, *Die globale sexuelle Revolution...*, 20.

⁴¹ Usp. Bruno SCHÜLLER, *Die Begründung sittlicher Urteile. Typen ethischer Argumentation in der Moraltheologie*, Düsseldorf, 1987, 39.

sumnjiva ili sasvim neznanstvena jer izviri iz homoseksualnog, lezbijskog ili feministički nastrojenog interesa.

Tako Kuby na prvu crtu bojišnice svoga idejnog polazišta uvodi Judith Butler kao »glavnu ideologinju rodne teorije«,⁴² koja uz to nije »kratke pameti« jer ona se »usuđuje napadati spolnu suprotstavljenost i svekoliku kulturnu tradiciju naše Zemlje s nakanom da ih razori«.⁴³ Nadovezujući se na to Kuby kaže:

»Judith Butler je lezbijka. Ona očigledno osjeća dvojaku spolnost kao zatvor, kao ograničavanje slobode, kao vlastitu diskriminaciju od strane prirode. Iskustvo da kao lezbijka može preuzeti čas mušku čas žensku ulogu, čini se da više određuje njezino mišljenje nego činjenica da je svaka njezina stanica, svako svojstvo njezina tijela, njezini organi i njezin glas – ženski, i da ih svatko prepoznaje kao ženske.«⁴⁴

Koga se tako predstavlja ili, bolje reći, izvodi pred nekoga, taj ne može računati na to da će se s njim postupati nepristrano. Kao što ćemo još pokazati, to nije slučaj ni u G. Kuby kad predstavlja teoriju J. Butler. Prema jednom citatu Ferdinanda Knaussa, Kuby očigledno polazi od toga da se

»mnogi rodni istraživači i prije svega *queer*-istraživači 'znanstveno' (bave) sami sobom, što znači svojom scenom koja je definirana seksualnim identitetima i praksama«.⁴⁵

Ovdje podmetnuta neznanstvenost može, dakako, djelovati kao čvrst argument samo zato što takvi istraživači čine rubnu manjinu čija su stajališta uostalom sporna i često unaprijed odbačena kao nevrijedna da se o njima promišlja. Pa ipak, nitko neće reći da se istraživači obitelji, koji i sami žive u obitelji, znanstveno bave sami sobom, čak i onda kad zastupaju radikalne teze o sve većem raspadanju obitelji. Time se prema *gender/queer* studijima unaprijed umanjuje njihova znanstvena vjerodostojnost i nameće opterećenost predrasudama, baš zato što se ovdje obrađuju temeljna antropološka pitanja spolnog identiteta, dakle relevantna pitanja.⁴⁶

No upravo to objašnjava genetički krivi zaključak što ga se prepoznaje u izbjegavanju napora za ozbiljnom argumentiranom raspravom, ali se zato, prema Schülleru, taj napor često može susresti u onome »što se uobičajeno iznosi kao kritika ideologije«.⁴⁷ Zato kad Kuby i njezini istomišljenici govore o »rodnoj ideologiji«, argumente te »ideologije« često ne iznose nepristrano kako bi se na njima mogao kritički ispitati sadržaj njezine istine ili zablude. Umjesto toga dovoljno im je nekoliko »prikladnih« citata koji ocrtavaju suprotnost s vlastitim

⁴² Kuby, *Die globale sexuelle Revolution...*, 81.

⁴³ *Isto*.

⁴⁴ *Isto*.

⁴⁵ *Isto*, 161.

⁴⁶ Na nalaze društvenih znanosti o sve većem raspadanju obitelji može se reagirati »i bez antropologije«, s nužnošću [uspostavljanja] odgovarajuće obiteljske politike.

⁴⁷ Schüller, *Begründung...*, 39.

stajalištem kako bi se pomoću tih citata moglo ideološki prigovoriti i time ojačati vlastito stajalište, a odbaciti druga stajalište. Pa ipak, zbog njihove nedovoljno pojašnjene optužbe da je riječ o ideologiji i bez vjerodostojne argumentirane rasprave o sadržaju, ubrzo se i sami nađu pritisnuti sumnjom da su ideologija.

2.3. *Selektivno prikupljanje izvora*

Zato je, kao treće, genetički krivi zaključak usko povezan sa selektivnim prikupljanjem izvora. Tako G. Kuby opširno citira autore, autorice i studije koje potkrepljuju njezino stajalište, a druge, koji je kritički stavljaju u pitanje, naprotiv, ili prešućuje ili ih jednostrano prikazuje i kritizira i iskrivljuje im smisao. Prema tome, sve se uklapa u vrlo jednoliku, nedovoljno diferenciranu sliku o ugroženosti koja nesumnjivo poziva na uzbunu, jer se globalnom političkom strategijom gender-mainstreaminga pokazuje »nova slika čovjeka«⁴⁸ kojom se staru treba *izbrisati, razoriti, istrijebiti* – sve su to pojmovi koje Kuby često upotrebljava. Selektivni pristup, pomoću kojega Kuby inscenira takvu sliku, može se ovdje bolje predočiti već u njezinu odnosu prema homoseksualnosti i posebice prema Judith Butler.

2.3.1. *Primjer: homoseksualnost*

Tako kod teme o homoseksualnosti,⁴⁹ koju obrađuje u dva poglavlja, odustaje od egzegetskih navoda uz dotična biblijska mjesta, čime joj bez ikakve poteškoća uspijeva dokaz o »nedvosmislenom stajalištu u Bibliji.«⁵⁰ Jednako prešućuje rasprave iz moralne teologije kao i rezultate istraživanja koja tumače uzroke homoseksualnosti kad oni ne potkrepljuju stajalište da homoseksualnost nije »hir prirode« i »da se nitko ne rađa kao *gay* ili lezbijka« nego da »suećljavanja s vlastitim identitetom u djetinjstvu mogu dovesti do homoseksualne sklonosti.«⁵¹ I potom se »prikladno« istraživačko stajalište pojačava tezom da se homoseksualnost može promijeniti. Tu tezu prije svega potvrđuje studijom, koju je 2001. godine proveo psihijatar Robert L. Spitzer,⁵² u kojoj on na kraju

⁴⁸ Kuby, *Die globale sexuelle Revolution...*, 134.

⁴⁹ Usp. isto, 216-292.

⁵⁰ Isto, 264.

⁵¹ Isto, 222.

⁵² Robert L. SPITZER, *Studie zur Frage von Veränderungsmöglichkeiten einer homosexuellen Orientierung*, (09.05.2001) www.dijg.de/homosexualitaet/wissenschaftlichestudien/spitzer-moegliche-veraenderung-homosexueller-orientierung/ (22.07.2014). Takozvana »Spitzer studija« nije – kao što Kuby sugerira – dugoročnije zamišljen »istraživački niz da bi se ispitao uspjeh terapija za promjenu homoseksualnosti« (Kuby, *Die globale sexuelle Revolution...*, 232), nego odražava rezultate jednog strukturiranog telefonskog intervjua od 112 pitanja u trajanju od 45 minuta (slajd 9), koji je proveden sa samo 200 visoko motiviranih osoba koje su pronađene »uz velike poteškoće« (slajd 11). Te su osobe »pretežito dolazile iz religijskih *ex-gay*-skupina koje pružaju različite programe za homoseksualce koji se žele promijeniti« (slajd 12). Spitzer je rezultate tog intervjua predstavio u okviru predavanja 9. svibnja 2001. pomoću 40 slajdova.

ipak ističe da bi bila zloporaba kad bi se iz nje zaključilo da se »homoseksualna orijentacija može promijeniti u većine osoba koje su za to jako motivirane«. ⁵³ No budući da Kuby i njezini istomišljenici tu studiju neprestano (krivo) tumače upravo u tom pravcu, Spitzer ju je u svibnju 2012. povukao i pritom se ispričao

»svim homoseksualcima što su svoje vrijeme i energiju uzalud utrošili u bilo koji oblik reparativne terapije, jer su vjerovali kako sam ja dokazao da je (ona) djelotvorna kod nekih 'visoko motiviranih osoba'.«⁵⁴

O tome se kod Gabriele Kuby ništa ne može čitati, pa ni o tome da su istinske promjene homoseksualne orijentacije prije izuzetak nego pravilo. No zato se već u uvodu njezina prvog poglavlja o homoseksualnosti može čitati o tome da je

»neznatnoj manjini stanovništva, čije seksualne sklonosti odstupaju od velike većine, uspjelo svoje interese učiniti vodećom temom globalne kulturne borbe«. ⁵⁵

To vrlo iznenađuje, jer se teško može dogoditi da, prema shvaćanju Gabriele Kuby,

»malom broju ljudi, koji svi trpe od nekog psihičkog nedostatka (?!), uspije tako utjecajne i ugledne ljude u znanosti, pravosuđu i politici navesti na to da diljem svijeta apsolutnu većinu heteroseksualaca, očigledno uz isključenje njihovog samostalnog i razumnog prosuđivanja, uvjere u stvari koje su tobože neodržive. Takav se scenarij s punim pravom može očekivati u kraljevstvu Antikrista, ali ako ga se povezuje sa svojim bližnjima koji su homoseksualni onda ga se barem ne bi trebalo nazivati znanstvenim.«⁵⁶

2.3.2. Primjer: Judith Butler

Jednako je tendenciozno i selektivno predstavljena Judith Butler. Kuby naširoko ponavlja središnje nesporazume koji su (prije svega na njemačkom jezičnom području) nastali u recepciji knjige J. Butler *Das Unbehagen der Geschlechter*,⁵⁷ ali se ne obazire na objašnjenja koja Butler pruža u svojoj sljede-

⁵³ Spitzer, *Studie zur Frage...*, slajd 40.

⁵⁴ Usp. Amber MOORE, Psychiatrist Sorry für Gay Reparative Therapy Study, *Medical Daily*, (19.05.2012) www.medicaldaily.com/psychiatrist-sorry-gay-reparative-therapy-study-240498 (22.07.2014).

⁵⁵ Kuby, *Die globale sexuelle Revolution...*, 216.

⁵⁶ Valeria HINCK, Wie allwissend ist Wissenschaft im Namen des Allmächtigen. Kritische Anfragen an die Advokaten der Heilungspsychologie (2003) www.zwischenraum.net/single-news/news/wie-allwissend-ist-wissenschaft-im-namen-des-allmaechtigen-kritische-fragen-an-die-advokaten-de.html (22.07.2014).

⁵⁷ Judith BUTLER, *Das Unbehagen der Geschlechter*, Frankfurt am Main, Suhrkamp, 1991; izv. *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*, New York – London, Routledge, 1990; hrv. prijev. *Nevolje s rodnom. Feminizam i subverzija identiteta*, Zagreb, Ženska infoteka, 2000. (nap. prev.).

ćoj knjizi *Körper von Gewicht*.⁵⁸ U G. Kuby je prva navedena knjiga J. Butler bez obrazloženja proglašena »temeljnomo knjigom rodne ideologije«. ⁵⁹ Prema naslovu izvornika *Gender Trouble* Kuby zaključuje da Butler time želi, »kao što izjavljuje u predgovoru, učiniti *trouble*«, ⁶⁰ (u smislu meteža, nevolje – *nap. prev.*). Taj tobožnji cilj J. Butler, koji se na taj način ne može iščitati iz njezina predgovora, Kuby konkretizira »jednostavnim riječima« jer Butler »svoj destruktivni sustav mišljenja« kojim »hoće uzdrmati temelje ljudskog poretka umotava u izrazito filozofsku, teško razumljivu terminologiju«. ⁶¹ Prema ovome Butler tvrdi, a s njom i »rodna teorija« ⁶² da:

»Uopće nema muškaraca i žena. [...] *Rod* nije vezan uz biološki spol koji uopće ne igra nikakvu ulogu; on nastaje samo zato jer je stvoren govorom, a ljudi vjeruju u ono što neprestano čuju. Identitet je, kako gleda Judith Butler, nestalan i promjenjiv pa nema muškog i ženskog bića nego samo određen *performance*, dakle ponašanje koje se u svako doba može promijeniti.« ⁶³

»Dokidanje spolnog identiteta je pravi cilj, jer se tek tada pojedinac oslobađa od *diktature prirode*, postiže potpunu slobodu izbora i samoodređivanja koje je u svako doba promjenljivo.« ⁶⁴

»Heteroseksistička se društvena 'obilježja' moraju na svim područjima izbrisati. Muškarac i žena, brak i obitelj, otac i majka, seksualnost i plodnost nemaju nikakvo pravo na prirodnost; oni štoviše utemeljuju hegemoniju muškarca nad ženom i heteroseksualnost nad svim ostalim oblicima seksualnosti. To se mora iskorijeniti.« ⁶⁵

Neosporno je da se filozofska tumačenja Judith Butler ne mogu lako čitati i razumjeti, jer ona svoje tekstove ne obrazlaže sustavno nego gotovo uvijek općenito u raspravi s drugim autoricama i autorima. Neosporno je da su i neke njezine teze (djelomično također provokativne) i iskazi pogrešno shvaćeni pa zato zahtijevaju kritičku raspravu i u danom slučaju argumentirano osporavanje. Ali isto je tako neosporno da G. Kuby svojim jednostavnim riječima prikazuje J. Butler na način koji ne dopušta da do izražaja dođe njezina izvorna nakana čime G. Kuby pridonosi tome da misaono polazište J. Butler doima kao ideološko. Na prigovor G. Kuby da je rod »stvoren samo govorom« i da je prema tome oslobođen »diktature prirode«, »nestalan i promjenjiv«, Butler će odvratiti – također jednostavnim riječima u intervjuu:

⁵⁸ Judith BUTLER, *Körper von Gewicht. Die diskursiven Grenzen des Geschlechts*, Berlin, Berlin Verlag, 1995; izv. *Bodies that matter. On the Discursive Limits of Sex*, New York – London, Routledge, 1993; srp. *Tela koja nešto znače. O diskurzivnim granicama 'pola'*, Beograd, Reč, 2001.

⁵⁹ Kuby, *Die globale sexuelle Revolution...*, 81.

⁶⁰ *Isto*.

⁶¹ *Isto*, 82.

⁶² *Isto*, 85.

⁶³ *Isto*, 82.

⁶⁴ *Isto*, 83.

⁶⁵ *Isto*, 85.

»Znate, pa ja nisam luda. Ja uopće ne poričem da ima bioloških razlika između spolova. Pa ipak, kad kažemo da ih ima, moramo precizirati što su one, ali pritom se zaplićemo u kulturne obrasce tumačenja.«⁶⁶

Prema J. Butler nemoguće je dakle kazati *muškarac* i žena, a da se pritom istodobno ne iskaže kulturni obrazac. Jer, nema

»nikakva pozivanja na tijelo koje već ne bi bilo protumačeno kulturnim značenjima. Zato spol ne može biti nikakva preddiskurzivna, anatomska zadanost.«⁶⁷

Tako je »spol (*sex*) prema definiciji uvijek već bio rodni identitet (*gender*)«.⁶⁸

Za J. Butler je ono što se javlja kao određeno i nepromjenjivo i što je tradicionalno utemeljeno u biologiji, dakle razlikovanje dvaju spolova – žene i muškarca, oduvijek već kulturno tumačenje, odnosno društvena konstrukcija – dođuše konstrukcija koja oduvijek operira »sredstvima isključivanja« jer stvara područje »odbačenih bića koja se doimaju kao da nisu spolno točno identificirana« i »kojima je po pravilu uskraćena mogućnost kulturne artikulacije«.⁶⁹ Odbačeno u nje označava:

»one zone društvenog života, u 'kojima se ne može živjeti' i 'koje se ne može naseliti', a koje su ipak gusto naseljene onima koji ne uživaju status subjekta, čiji je život ipak nužno potreban u znaku 'nemogućeg života' da bi se omeđilo područje subjekta«.⁷⁰

To odbačeno tako stvara nešto konstitutivno vanjsko, onu određujuću granicu koja onima koji su spolno točno identificirani omogućuje njihov status subjekta. Kod onih, koji su pomoću ove konstrukcije odbačeni, riječ je, naprotiv, o »samom njihovom čovjektivu koje time postaje upitno«.⁷¹

Zbog tog razloga vrijedi dekonstruirati tu konstrukciju heteroseksualnog obrasca. Time Butler ne razvija »destruktivni sustav mišljenja«, kao što joj podmeće Kuby. Dekonstrukcija u filozofskom kontekstu ne znači isto što i razaranje i uništenje, nego, pojednostavljeno rečeno, složeni postupak prema otvaranju i oslobađanju od značenja koja su konstrukcijama bila i jesu zatvorena i ukalupljena. Razlikovanje dvaju spolova, za koje se popularno pa i znanstveno, pretpostavlja da je samo po sebi razumljivo, proučavano je u rodnim studijima s obzirom na neupitno i nedovoljno razmatrano biologiziranje i s njim povezane oblike isključivosti, za što se na kraju pokazalo da je društveno konstruirano – je li na isključiv način ili sveobuhvatno, o tome se još spori. U svakom slučaju time se nije jednostavno rasplinulo i dokinulo ono što se pretpostavljalo da je

⁶⁶ Judith BUTLER, »Heterosexualität ist Fantasiebild«. Ein Gespräch mit Svenja Flaßpöhler und Millay Hyatt, *Philosophie Magazin*, 1 (2013) 64-69, 66.

⁶⁷ Butler, *Unbehagen...*, 26.

⁶⁸ *Isto*, 23.

⁶⁹ Judith BUTLER, *Körper von Gewicht. Die diskursiven Grenzen des Geschlechts*, Frankfurt a. M., 1997, 30.

⁷⁰ *Isto*, 23.

⁷¹ *Isto*, 30.

samo po sebi razumljivo, ali je, dakako, propitivanjem postalo upitno, a u svojoj zatvorenosti otvorilo se za novo pa je zato došlo do toga »da je svakodnevno, neupitno samo-po-sebi-razumljivo prestalo biti samo po sebi razumljivo«. ⁷²

Butler shvaća dekonstrukciju kao dovodenje u pitanje neke zadanosti. Kada ona dovodi u pitanje spolni identitet temeljen na biološkom spolu (*sex*), tada se time ne misli reći da ona osporava egzistenciju različitih tjelesnih spolova.

»Dovesti neku pretpostavku u pitanje ne znači isto što i dokinuti je; štoviše, to znači osloboditi je od njezina metafizičkog udomljenja kako bi se shvatilo koji su politički interesi bili osigurani tim i takvim metafizičkim pozicioniranjem.« ⁷³

Tako »kategorija ženâ« – kao ni muškaraca – »nije dekonstrukcijom postala neupotrebljiva« nego je učinjena »kategorijom čije primjene (...) imaju izgleda da postanu otvorenije, čak relevantne na najrazličitije načine koje ni jedna od nas ne može proricati«. ⁷⁴

Butler, dakle, nipošto ne niječe dimenziju tjelesnosti, jer je kategorija biološkog spola (*sex*) »od početka normativna« i »dio regulirajuće prakse koja čini tijela«. ⁷⁵ Ali svaka je »verzija 'biološkog spola'« ujedno već oblikovana diskursom što doduše

»[nije] istoznačno s tvrdnjom da diskurs stvara, uzrokuje ili iscrpno čini ono što sadrži; ali svakako se time tvrdi da nema nikakvog pozivanja na sâmo tijelo koje istodobno ne bi bilo i daljnje oblikovanje tog tijela«. ⁷⁶

Samo u tom smislu tijela mogu »nastati« tek u interpretativnom odnosu na njih. Time se ne misli reći, kao što piše Kuby, da uopće nema muškaraca i žena jer »biološki spol (...) nema nikakvu ulogu«. Prema Butler to je ludo, jer ona uopće ne niječe biološke razlike između spolova, čak ih u diskursu pretpostavlja kao »regulirajuću snagu«. ⁷⁷ Kuby, naprotiv, neprestano podmeće »jednakost muškarca i žene«, ⁷⁸ jednakost koju se, potpuno oslobođenu od onoga što je biološko, shvaća kao Gender-*Sameness*, kao *materijalni* nedostatak različitosti. No, umjesto toga riječ je o Gender-*Equality*, o *formalnoj* jednakosti spolova. Prema tome je i apsurdno mišljenje Gabriele Kuby da Judith Butler tvrdi da se spol može proizvoljno mijenjati ili slobodno birati, da se »u svako vrijeme može promijeniti samoodređenje« ⁷⁹ – otprilike tako da »kad se on/ona probudi i otvori oči razmisli koji će 'spol' danas 'uzeti'«. ⁸⁰ Tko to predbacuje J. Butler, taj nije ništa razumio od njezine teorije o performativnoj dimenziji konstrukcije

⁷² Nina DEGELE, *Gender/Queer Studies. Eine Einführung*, Paderborn, 2008, 81.

⁷³ Butler, *Körper...*, 56.

⁷⁴ *Isto*, 54.

⁷⁵ *Isto*, 21.

⁷⁶ *Isto*, 33.

⁷⁷ *Isto*, 21.

⁷⁸ *Isto*, 150.

⁷⁹ *Isto*, 83.

⁸⁰ *Isto*, 35; usp. i 14-15.

spola u smislu »snage rasprave [...] da se neprestanim ponavljanjem (tvrdnje, *nap. prev.*) proizvodi učinke«. ⁸¹

Središnja je nakana J. Butler da pronade »rječnik kadar proširiti značenje društvene priznatosti i izraziti suosjećanje«, ⁸² da bi se na taj način moglo širiti područje životne prihvaćenosti i svladati područje životne odbačenosti. U smislu tog proširivanja njoj nije do razaranja obitelji, nego do toga da egzistencijalni oblici i način života koji su drukčiji od obiteljskoga ne budu odbačeni, i da ih se društveno prizna. Njoj je stalo do toga da ljudi koji ne odgovaraju heteroseksualnoj matrici ne budu zbog toga *tijela koja manje vrijede*. ⁸³

Jasno je da je takva nakana protivna crkvenom učenju. No, to ne opravdava ovakvo nediferencirano, čak iskrivljeno poimanje pojma *gender*. Kuby ne uspijeva ni približno korektno prenijeti nakanu i stajalište Judith Butler. Što je u osnovi toga? Znanstveno gledano, ovdje eklatantno nedostaje zanimanje za to da se shvati o čemu je riječ. Ono što G. Kuby piše o J. Butler, vjerojatno više govori o samoj Kuby nego o Butler. Budući da su za Kuby rodni studiji unaprijed »nemoguća činjenica«, ona očigledno, u smislu istoimene pjesme Christiana Morgensterna, britko zaključuje da »ne može biti ono što ne *smije* biti«.

2.4. Binarna logika argumentacije

To je i izvan ovoga povezano s izrazitom binarnom logikom argumentacije prema kojoj se vlastiti identitet utvrđuje omeđivanjem od ne-identičnog. Ono što je uvijek drukčije u odnosu na vlastiti identitet ubrzo se okrivljuje kao neistina ili se ideološkim prigovorom delegitimira u svojoj egzistencijalnoj opravdanosti. To uzrokuje dvostruko zatvaranje: dogmatično zatvaranje vlastitog stajališta, koje se time učvršćuje u svojem identitetu i ujedno zatvara prema ostalim stajalištima koja prijete destabilizacijom toga identiteta. Tako se omeđivanjem prema van postavlja »in-grupa« naspram koje nužno stoji »out-grupa« od koje se treba distancirati radi očuvanja i uvjerljivosti vlastitog identiteta. ⁸⁴

Tako naspram »in-grupe« onih koji pripadaju Katoličkoj crkvi stoje ostale kršćanske crkve i još više suvremeni svijet – pretežito na konfliktan način, jer oni koji stoje na suprotnoj strani samo nedostatno prihvaćaju istinu katoličkog učenja ili je nikako ne prihvaćaju. Kuby čak »in-grupu« katolika ograničava mjerilom: prihvaćaju li oni crkveni bračni, obiteljski i seksualni moral bez ikakvog *ako* i *ali*. ⁸⁵ Ova binarna logika argumentacije u G. Kuby postaje sasvim

⁸¹ *Isto*, 46.

⁸² *Isto*, 10.

⁸³ Aluzija na naslov djela J. Butler: *Bodies that matter*, (*nap. prev.*).

⁸⁴ Usp. uz to Mathias HILDEBRANDT, *Krieg der Religionen?*, *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 6 (2007) 3-9.

⁸⁵ U odnosu na *Humanae vitae* »biskupske konferencije brojnih zemalja uskratile su Svetom Ocu suglasnost u odlučujućoj točki enciklike« (Kuby, *Die globale sexuelle Revolution...*, 74). Na drugom mjestu Kuby govori o velikom zatajenju Crkve, koje se odnosi »na veliku većinu

pustolovna kad pojmovno suprotstavlja židovsko-kršćanski obilježenu etiku novijoj postmodernoj etici.⁸⁶ Kao parovi suprotnih pojmova ovdje se među ostalima navode: Bog – autonomna individua, Deset zapovijedi – relativistička etika, istina – netolerantni relativizam, autoritet – ravnopravnost, tradicija – kulturna raznolikost, sučeljavanje različitih interesa – dijalog, spol – rod, brak muškarca i žene – istospolni »brak« s pravom usvajanja, polaritetni spolni identitet muškarca i žene – mogućnost spolnog izbora.

Iznenadujuće je kako i ovdje »radikalne manjine feministkinja i homoseksualaca imaju središnju ulogu kod globalnog prodora nove etike«.⁸⁷ To se u nje može tako jednostavno objasniti – ili možda ipak ne? Nije li dijalog ipak sastavni dio židovsko-kršćanski obilježe etike? U svakom slučaju papa Pavao VI., kojeg Kuby s obzirom na encikliku *Humanae vitae* više puta odobravajući citira, posvetio je svoju nastupnu encikliku *Ecclesiam suam* (1964.) potpuno temi dijaloga, shvaćajući samu Crkvu kao dijalog sa svojim utemeljiteljem te kao posljedicu toga Crkvu u dijalogu s ljudima našeg vremena. Ta dijaloška enciklika postala je u svoje vrijeme središnjom pretpostavkom za novu kulturu rasprave na Drugom vatikanskom koncilu. Kuby u svojoj knjizi, dakako, ne spominje ni taj koncil ni tu encikliku. Čini se da njezino razumijevanje Crkve prije predočuje navedeno sučeljavanje različitih interesa, kao suprotan pojam dijaloga – u svakom slučaju *nasuprot* svijetu, a ne *u* današnjem svijetu.

3. Teološke napomene

S obzirom na općenito snižavanje znanstvene i žurnalističke norme u knjizi G. Kuby – kao što je ovdje izloženo – uopće se ne bi isplatilo razmjerno opširno kritičko raspravljanje s njom kad ona ne bi imala znatan utjecaj na način razmišljanja ponekih biskupa i drugih ljudi u Katoličkoj crkvi s obzirom na temu roda. Iako njezina knjiga *Die globale sexuelle Revolution* ne bi trebala biti »knjiga stoljeća« (Andreas Laun), ipak se čini da može biti barem knjiga desetljeća koja oblikuje argumentacijsku logiku koja svjedoči o načinu razmišljanja koje i nije na crti Drugoga vatikanskog koncila.

osoba i upravnih tijela koji su odgovorni za provođenje učiteljskih naputaka u život vjernika. Napuštanje kršćanskog seksualnog morala je u srži samosekulariziranja Crkve. Mainstream u međuvremenu teče kroz nju« (*isto*, 296 sl.).

⁸⁶ Usp. Kuby, *Die globale sexuelle Revolution...*, 91 sl.; ovdje Kuby posize za razmišljanjima novinark Marguerite Peeters (usp. www.dijg.de/fileadmin/pdf/willkuer-als-moralgesetz_peeters.pdf).

⁸⁷ Kuby, *Die globale sexuelle Revolution...*, 93.

3.1. Zaboravljena budućnost Drugoga vatikanskog koncila

U crkveno vođenoj raspravi o rodu čini se da je potpuno zaboravljeno da u Dekretu o odgoju i izobrazbi svećenika *Optatam totius* Koncil potiče da se u okviru studija filozofije uzima u obzir ne samo »trajno vrijednu filozofsku baštinu« nego i »osnovna načela različitih sustava« i »filozofska istraživanja novijeg vremena« kako bi »ono što u njima uoče kao istinito zadržali, a korijenje zabluda razotkrili i zbacili.«⁸⁸

U čemu bi se mogla sastojati istina rodnih studija, nigdje se ne spominje u katoličkoj raspravi. Zar su to samo zablude? Pa i u slučaju da je tako, nastoji li ih se prepoznati u njihovim korijenima i odbaciti ih? Koncil poziva na konstruktivan kritički dijalog koji se glede rodnih studija nije nimalo ostvario.

Takav dijalog ne znači da nemamo stajalište. Vlastiti profil je pretpostavka komunikacijske sposobnosti s ostalim stajalištima koja, ako dijalog želi imati smisla, moraju također biti uvažavana i po svojim jakim stranama koje pak mogu pridonijeti objašnjenju i tumačenju vlastitog stajališta. Tko, naprotiv, drži da se identitet vlastitog stajališta najučinkovitije postiže ukazivanjem na slabosti drugog stajališta i nadalje označavanjem razlike prema van, ne napušta samo dijaloški prostor komunikativnog pristupa koji je usmjeren razumijevanju, nego zamagljuje čak i to da

»ono što je 'izričito' kršćansko nije bez daljnega identično s razlikama koje se utvrđuju naspram nevjernika i onih koji drukčije vjeruju. Ono izričito kršćansko nalazi se u poruci da su svi ljudi bez razlike primatelji bezuvjetnog Božjeg dara. U tom univerzalizmu učiniti vrijednim nešto što obvezuje sve ljude, u tome je njegov identitet.«⁸⁹

Takav identitet kršćanske vjere posebno objašnjava pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* koja je vođena duhom dijaloga. Njezin naslov »Crkva u suvremenom svijetu« potpuno obilježava razliku Crkve i svijeta, u kojoj se Crkva ne shvaća u suprotnosti sa svijetom – kako je bilo uobičajeno prije Koncila – nego u »doista uskoj povezanosti«⁹⁰ s njime. Ovo shvaćanje koje je iznova produbljeno u teologiji stvaranja i kristologiji ima kao posljedicu da je odsada izvanjskost Crkve, a to je svijet, značajna i neizbježna za razumijevanje nutrine, za samu Crkvu. Prema komentaru Hansa-Joachima Sandera, Crkva time u svom prikazivanju vjere vrši promjenu mjesta prema van. Crkva ubrzo »jednostavno prenosi učenje u nešto što je izvan nje same«, štoviše »izvanjsko postaje veliko otkriće za prikazivanje nutrine vjere«, ukoliko *Gaudium et spes* prvi put na

⁸⁸ OT 15 (*Optatam totius* – Dekret o odgoju i izobrazbi svećenika u: DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Zagreb, 2008, 335-365; *nap. prev.*).

⁸⁹ Hans-Joachim HÖHN, *Gott – Offenbarung – Heilswege. Fundamentaltheologie*, Würzburg, 2011, 315.

⁹⁰ GS 1 (hrv. izd.: *Gaudium et spes* – pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, u: Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*, Zagreb, 2008, 651-816; *nap. prev.*).

učiteljskoj razini današnji svijet označava kao »mjesto na kojem Crkva nalazi samu sebe i ljude s kojima surađuje, pa čak i uporišta svoje vjere.«⁹¹ U Sanderovoj terminologiji tako je riječ o *gdje-identitetu* Crkve koji se uvijek može vidjeti u uzajamnoj pretpostavci s *tko-identitetom* Crkve koji je obrađen u koncilskoj konstituciji *Lumen gentium*. Jer,

»identitet se ne može naći kad se samom sebi postavlja pitanje tko sam, nego kad se izloži onome gdje se stoji. Ovo *gdje-određenje* vlastitog identiteta čini vjeru povijesnim projektom čiji kontekst Crkva ne može sama stvoriti ni odrediti, ali koji ona ipak mora priznati i koji može ugraditi u jezik vjere.«⁹²

Budući da se *gdje-određenje* Crkve ne može iznutra sagledati, jer se uvijek iznova očekuje izvana, ono najprije otvara i probleme identiteta i nemogućnost govorenja, a potom izaziva na neskriven identitet i jednostavan govor. To često uzrokuje nesigurnost i zato katkada uzmak u *tko-identitet* Crkve čime se nerijetko razvija »pogled kroz tunel zlogukog proročanstva koji u izvanjskom ne može otkriti Božju prisutnost.«⁹³ Tako dolazi do zatvaranja prema izvanjskom od kojega se valja što bolje ograditi, a time se samo u negativnom načinu postiže relevantnost za prikazivanje nutrine vjere. Novost koju donosi *Gaudium et spes*, naime, »da se kao osnovu prikazivanja vjere ne uzimaju nikakva isključivanja«,⁹⁴ time je izgubljena.

Pa ipak, taj koncilski kriterij neisključivanja proizlazi »iz čiste ljubavi prema istini« i zato što je Bog »počelo i svrha svih« ljudi, obuhvaća čak i one »koji se protive Crkvi i progone je na različite načine.«⁹⁵ Tek tako izmijenjen pogled na druge svjetonazore, kao što se svojevremeno prakticirao u raspravi s ateizmom,⁹⁶ osposobljava

»da se čak i neprijateljstvo prema Crkvi shvati kao izazov koji će Crkvu pastoralno unaprijediti. Ona uz to neprijateljstvo može samo rasti i uvidati vlastite pogreške.«⁹⁷

3.2. Rodni studiji kao crkveni izazov

Između ostaloga danas bi trebalo rodne studije shvaćati kao izazov (čak i kad ih izričito ne obilježava ono neprijateljstvo prema Crkvi kako se s crkvenoga gledišta često tumači). To bi najprije značilo suzdržati se od paušalnih prigovo-

⁹¹ Hans-Joachim SANDER, Theologischer Kommentar zur Pastoralkonstitution über die Kirche in der Welt von heute, Peter HÜNERMANN – Bernd Jochen HILBERATH (ur.), *Herders Theologischer Kommentar zum Zweiten Vatikanischen Konzil*, sv. 4, Freiburg i. Br., 2005, 581-886, 618; 624; 708.

⁹² *Isto*, 587.

⁹³ Sander, *Theologischer Kommentar...*, 834.

⁹⁴ *Isto*, 828.

⁹⁵ GS 92.

⁹⁶ Usp. GS 19-21.

⁹⁷ Sander, *Theologischer Kommentar...*, 696.

ra, pogotovo kad oni ionako ne mogu udovoljiti znanstvenoj provjeri. Isprazna je uvijek iznova ponavljana katolička kritika da se u jezičnom izražavanju spolnog identiteta izbrisalo tijelo i da se taj spolni identitet može slobodno izabrati pa tako u svako vrijeme promijeniti i uspostaviti. Ona je upućena primateljima koji – bez obzira na pojedinačna ekstremna stajališta koja se svagdje mogu naći – ne postoje, osim možda u predimenzionirano zamišljenom scenariju prijeteljeće teorije zavjere, ali kojem izmiče nepristran pogled.

Shvatiti rodne studije kao izazov znači shvatiti ih i kao mogućnost za napredovanje u predstavljanju teoloških stajališta. To pretpostavlja da se središnje nakane rodni studija otkriva na njihovim jakim stranama, a ne da ih se želi unaprijed zatvoriti i potpuno isključiti zbog njihovih slabosti. U ovom slučaju taj proces otvaranja iznosi na vidjelo i vlastite pogreške i slabosti koje, za volju vlastitoga stajališta, često držimo pod ključem i potiskujemo ih.

Ako se prihvati gore spomenute prigovore kao isprazne, tada se svakako s tim u vezi ne može utvrditi nikakvo temeljno proturječje s kršćanskom antropologijom. No ipak se tvrdi da takvo proturječje postoji i ono je jasno utvrđeno. Čini se da je ono posebno prepoznatljivo tamo gdje – sukladno nakani rodni studija – oni ljudi, koji u heteronormativnoj matrici ne nalaze područje u kojem bi mogli živjeti, trebaju jednako tako biti društveno uvažavani. No, time se zanemaruje »stvaranjem zadana stvarnost«, »dualizam muškarca i žene« (Benedikt XVI.). Konačno, to se »proturječje« ipak temelji na teško odredivom i različito vrednovanom odnosu prirode i kulture.

Kategorija prirode J. Butler zanima samo sporedno. Ona u diskursu doduše priznaje njezinu regulativnu snagu, ali je jedva primjereno promišlja, jer joj je u diskurzivno-teoretskom dekonstruktivističkom polazištu prvenstveno stalo do onih diskursa koji spolni identitet čine »intelligibel«,⁹⁸ tj. društveno priznatim i životnim. Zato neki njezini iskazi, sukladno ovom spoznajnom interesu, mogu pobuditi dojam da je sva stvarnost »samo« društveno konstruirana ili da je učinak diskursa.⁹⁹ Tako se priroda, koja ostaje u pozadini refleksije, čini kao da je izostavljena. Pa ipak, ako se i složimo s time da nema prirode po sebi, nikada preddiskurzivno nego uvijek u obliku koji se već društveno-kulturo tumači, priroda ipak jest i ostaje zadanost interpretativnog odnosa. Pritom

»zadanost treba razumjeti u dvostrukom smislu riječi: kao nešto što u svakom slučaju treba prihvatiti i što nam daje pozadinu na kojoj se krećemo, a i kao nešto što nam je povjereno za vlastito oblikovanje budućega. Zadanost, dakle,

⁹⁸ Usp. Butler, *Unbehagen...*, 38-39.

⁹⁹ Kritičari u povezanosti s time rado citiraju sljedeći iskaz: »Ako kulturološki uvjetovan status spolnog identiteta promišljamo kao radikalno neovisan o anatomske spolnosti, tada sâm spolni identitet postaje lebdeći artefakt. Pojmovi *muškarac* i *muški* mogu tada isto tako jednostavno obilježavati neko muško i neko žensko tijelo kao i, obrnuto, kategorije *žena* i *ženski*« (*isto*, 23). Pritom se većinom previda da je riječ o hipotetičnom iskazu (Ako ... radikalno nezavisan ... lebdeći artefakt ..., tada...). U tom bi smislu analogno mogao pojam stablo označavati cvijet, cvijet rijeku i rijeka stablo.

prepoznaje u jednome mogućnost oblikujućeg zahvata izvana, polazeći od postojećeg kao i od njegovih granica.«¹⁰⁰

Možda J. Butler podcjenjuje prvi smisao riječi priroda koji je dan u njezinu utjecaju na stvaranje društvenih oblika. Naprotiv, ovom značenju riječi priroda u crkvenom se učenju daje takvo središnje značenje da se na društveni spolni identitet gleda samo kao na nešto slučajno i umjetno. Tu se prirodno utemeljen spolni identitet muškarca i žene, koji utvrđuje cijelu njegovu ili njezinu istinu kao osobe, može iskazati samo u odnosu na brak i produljenje vrste, ukoliko se na ovom mjestu zanemari kršćanski poziv na djevičanstvo. Ucijepljen u božanski stvarateljski poredak po Božjoj volji proizlazi oblik dvostruke spolnosti u kojoj je biološka komplementarnost spolova temeljna pretpostavka za obrazlaganje osobne komplementarnosti. Ako se »bračna zajednica [ukorjenjuje] u prirodnom dopunjavanju muškarca i žene«¹⁰¹ i ako to ukorjenjivanje tvori pretpostavku za komplementarno osobno sjedinjavanje, tada je kao posljedica toga isključeno da homoseksualni čini mogu biti u redu »jer oni ne [izviru] iz prave, afektivne i spolne potrebe dopunjavanja«.¹⁰²

Dakako da se o ovom obliku prirodno-pravnog utemeljenja već desetljećima kontroverzno diskutiralo u teološko-etičkim raspravama. Vrlo je teška kritika, koja je između ostaloga ovdje izražena u cirkularnom utemeljenju (*petitio principii*), po kojem se iz prirode izvodi nešto što je prije toga već bilo u nju projicirano pa tako priroda nije po sebi normativna, nego je to samo po »antropološkom projektu« koji je na nju prenesen (Klaus Demmer). Da se na taj način od projekcije razriješena priroda u katoličkoj tradiciji sve do danas pretpostavljala i još uvijek pretpostavlja, to – tada još mladom teologu Josephu Ratzingeru – ukazuje na »ideološke' elemente«, ukoliko se učenjem o prirodnom pravu posebno htjelo polučiti »zanemarivanje povijesnog u korist spekulativnog«, kao i »jaku opciju u pravcu konzervativnoga«.¹⁰³ No na taj način prirodno-pravno utemeljenje gubi sposobnost priključka na »filozofska istraživanja novijeg vremena«.¹⁰⁴ Umjesto toga stvaraju se ideološke fronte i iznose borbe između tobožnjeg ontologiziranja diskursa i ontologiziranja prirode.

Imalo bi smisla i bilo bi nužno osvijestiti to da prirodno pravo valja zapravo shvatiti kao ljudsko pravo koje treba temeljiti na ljudskom dostojanstvu.¹⁰⁵ Pri-

¹⁰⁰ Gabrielle HILTMANN, Geschlechterschemata. Von der Auseinandersetzung mit philosophischen Konzeptionen zu einem neuen Ansatz der Geschlechter, u: Béatrice BOWALD i dr. (ur.), *KörperSinnE. Körper im Spannungsfeld von Diskurs und Erfahrung*, Zürich, 2002, 39-63, 39.

¹⁰¹ IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio – O obiteljskom partnerstvu*, (22.11.1981.), 19.

¹⁰² *Katekizam Katoličke crkve*, 2357; (lat. tipsko izd. Citta del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 1994; hrv. izd. Zagreb, Glas koncila, 1994. – *nap. prev.*).

¹⁰³ Joseph RATZINGER, *Naturrecht, Evangelium und Ideologie in der katholischen Soziallehre. Katholische Erwägungen zum Thema*, u: Klaus von BISMARCK – Walter DIRKS (ur.), *Christlicher Glaube und Ideologie*, Mainz, 1964, 24-30, 29.

¹⁰⁴ OT 15.

¹⁰⁵ Usp. uz to Eberhard SCHOCKENHOFF, *Naturrecht und Menschenwürde. Universale Ethik in einer geschichtlichen Welt*, Mainz, 1996.

rodno pravo je, dakle, ono što čovjeku mora pripadati »polazeći od prirode«, tj. bezuvjetno kako bi mogao slijediti svoju sudbinu kao čovjek i ostvariti svoju težnju za uspjelim životom. Pojam prirode, a time i shvaćanje muškarca i žene, ne bi se tada više mogao razumijevati kao sadržajno statično određen nego kao »sadržajno otvoren« (Dietmar Mieth) koji se u povijesnom razumijevanju uvijek iznova pretpostavlja, ali ipak ne izvan nekog (također prirodno danog) kontinuiteta. Tada se spolna razlika ne bi promišljala prvenstveno supstancijalno nego relacijski – teološki u horizontu Božjeg odnosa prema čovjeku koji se pokazuje »u bezuvjetnoj naklonosti i kao bezuvjetna naklonost«¹⁰⁶ koja izuzima isključivanja i zato uključuje produbljeno promišljanje sada analogno iskazanog tajnovitog karaktera našeg bitka.

Na temelju takve svijesti ubuduće bi promišljanje o odnosu rodne ideologije i Crkve, odnosno teologije, trebalo gledati ne više kao opasno¹⁰⁷ nego kao plodonosno.

Gerhard Marschütz

Trojanisches Pferd Gender?

Theologische Anmerkungen zur jüngeren Genderdebatte im katholischen Bereich

Zusammenfassung

Seit einigen Jahren wird im katholischen Bereich verstärkt vor den Gefahren der Gender-Ideologie gewarnt. Diese Bedrohung wird zunächst entlang kirchlicher Stellungnahmen verdeutlicht, die zum Teil in Wechselwirkung mit dem publizistischen Wirken der katholischen Autorin Gabriele Kuby stehen. Deren jüngstes Buch *Die globale sexuelle Revolution* wird darum hinsichtlich der methodischen Vorgehensweise einer wissenschaftlichen Analyse unterzogen, um die Legitimität des Ideologievorwurfs prüfen zu können. Im Ergebnis zeigt sich, dass Kuby den Begriff Gender sehr undifferenziert und meist sinnentstellt rezipiert. Die auf diese Weise gefolgerte Gender Bedrohung weist daher kein wissenschaftliches Fundament auf. Den Abschluss bilden einige theologische Anmerkungen zur Genderdebatte auf der Basis des Zweiten Vatikanischen Konzils.

Schlüsselworte: Gender, Gender-Ideologie, Gabriele Kuby, Katholische Kirche, das Zweite Vatikanische Konzil.

¹⁰⁶ Höhn, *Gott...*, 171.

¹⁰⁷ Usp. Regina AMMICHT QUINN, Gefährliches Denken. Gender und Theologie, *Concilium*, 48 (2012) 4, 362-373.